

A Review on Multicultural Counseling Supervision

Mesut GÖNÜLTAŞ, Suleyman Demirel University, ORCID ID: 0000-0001-5574-5307
Dilek Yelda KAĞNICI, Ege University, ORCID ID: 0000-0002-5201-4784

Abstract

In recent years, as awareness has increased regarding the role of cultural elements in the field of counseling, the need for multiculturalism in counseling has become imperative. Counselors need to be culturally sensitive in order to provide quality services to clients from various cultural groups. Supervision, as a critical component of counseling education, plays a significant role in cultivating multicultural competencies among counselors, alongside its influence on various knowledge and skills. Given this, there is a perceived need for the supervision processes offered within counseling education programs in Türkiye to include multicultural elements. As Türkiye stands as a country abundant in every facet of culture, it is considered essential that the counseling services provided to clients embody multiculturalism. It is believed that this path is paved through supervision, a significant component of counseling education. In this context, the aim of the research is to compile the literature on multicultural counseling supervision and provide insights that will shed light on efforts to incorporate multicultural elements into supervision. Within this scope, the research examines, in light of the literature, the role of cultural elements in supervision, multicultural supervision competencies, multicultural supervision models, multiculturalism in the supervision relationship, and examples of multicultural practices for supervisors. Additionally, the research includes some studies conducted on multicultural supervision in both Turkish and international literature. In the conclusion part of the study, several recommendations are provided to further integrate multicultural elements into supervision practices.

Keywords: Multiculturalism, counseling education, review, supervision.

Inonu University
Journal of the Faculty of
Education
Vol 25, No 3, 2024
pp. 1048-1069
DOI
10.17679/inuefd.1453565

Article Type
Review Article

Received
15.03.2024

Accepted
04.12.2024

Suggested Citation

Gönültaş, M., & Kağnıcı, D. Y. (2024). A review on multicultural counseling supervision, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 25(3), 1048-1069. DOI: 10.17679/inuefd.1453565

This article is structured based on the doctoral dissertation titled "Multicultural Supervision in Counselor Education: A Case Study" which was prepared by the first author under the supervision of the second author.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Supervision is defined as the process in which an experienced professional assists less experienced individuals in developing their professional skills (Corey et al., 2010). The Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs (CACREP) requires that master's and doctoral-level counseling programs include over 100 hours of supervision (CACREP, 2023). This underscores the critical role that supervision plays in counseling education.

Multiculturalism has become increasingly prevalent worldwide due to intense migrations and consequently, increased interaction among different cultures (Abreu et al., 2000). It can be said that, as with all fields related to human interaction, multiculturalism is inevitable in the field of counseling. The recognition of cultural diversity has transformed into a necessity for counseling programs to be culturally sensitive. Especially in counseling services that involve interaction with clients, multiculturalism has become indispensable for the quality of services provided (Luo et al., 2022).

In Türkiye, it is possible to mention some shortcomings in the areas of supervision and multiculturalism. For instance, Aladağ and Kemer (2016) found that the majority of supervisors in Türkiye had not received supervision training. Kağnıcı (2019) also stated that multiculturalism was not adequately integrated into most programs. Therefore, there is a significant path to be taken in training counselors in Türkiye. Considering Türkiye's cultural structure, it is evident that there is a diverse and multicultural population. Moreover, it is clear that there is a need for counseling trainees to acquire multicultural competencies through their education in order to provide quality assistance to individuals who represent the diverse client populations they will serve in the future. A significant portion of these competencies are acquired through the supervision conducted within the "Individual Counseling Practice" course, where trainees act as counselors and observe their supervisors as role models. Therefore, it is believed that drawing attention to multicultural psychological counseling supervision would be beneficial. Limited studies addressing multiculturalism in supervision have been found in Türkiye (Kağnıcı, 2015; Koçyiğit Özyiğit, 2019; Meydan and Kağnıcı, 2018; Siviş-Çetinkaya and Karairmak, 2012). These studies either examine certain aspects of multicultural supervision or mention multiculturalism as a subheading. No detailed study specifically focusing on multicultural supervision has been found. It is believed that the present study will address this gap in the literature. In this regard, the existing research has compiled the literature on multicultural supervision. Thus, it is believed that this study will contribute illuminating insights into the supervision processes conducted in counseling programs, enriching the existing literature.

Purpose

The aim of this research is to compile the literature on multicultural counseling supervision and provide insights that will shed light on efforts to incorporate multicultural elements into supervision.

Method

In this study, a literature review methodology has been employed. Accordingly, theoretical and empirical studies accessed through the process of reviewing the literature both in Türkiye and internationally have been utilized.

Discussion & Conclusion

In Türkiye, only four studies on multicultural supervision have been found (Kağnıcı, 2015; Koçyiğit Özyiğit, 2019; Meydan and Kağnıcı, 2018; Siviş-Çetinkaya and Karairmak, 2012).

This indicates both the limited number of studies conducted and the need for a more detailed examination of the subject. Therefore, researchers are recommended to conduct studies on multicultural supervision. In terms of practical implications, the first step could be to enrich the education programs with multicultural content (Kağnıcı, 2013). In fact, elective courses on multiculturalism have been added to counseling education programs in various universities in Türkiye (Akalin and Türküm, 2021). However, the fact that these courses are elective and not offered in every university raises questions about the extent to which they equip counseling trainees with multicultural competencies. In order to enrich the content of the programs with multicultural elements, these courses could be converted into mandatory courses or, as suggested by Kağnıcı (2013), multicultural content could be added to practical courses. Considering the role of supervision in the development of counselors (Bernard and Goodyear, 2014), the course "Individual Counseling Practices (Supervision)" stands out as a significant step. The course could include theoretical information related to multiculturalism, or it could emphasize the exposure of counseling trainees to clients from diverse cultures.

Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Süpervizyonu Üzerine Bir Derleme

Mesut GÖNÜLTAŞ, Süleyman Demirel Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0001-5574-5307

Dilek Yelda KAĞNICI, Ege Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0002-5201-4784

Öz

Kültürel öğelerin psikolojik danışma alanındaki önemli rolüne yönelik farkındalığın artmasıyla birlikte son yıllarda psikolojik danışmada çok kültürlülük ihtiyaç haline gelmiştir. Psikolojik danışmanların çeşitli kültürel gruplara mensup danışanlara nitelikli hizmet sunması için kültüre duyarlı olması gerekmektedir. Psikolojik danışma eğitiminin kritik bir tamamlayıcısı olan süpervizyon birçok bilgi ve beceride olduğu gibi psikolojik danışmanlara çok kültürlü yeterliklerin kazandırılmasında da önemli rol oynamaktadır. Bu durum göz önüne alındığında Türkiye'deki psikolojik danışma eğitim programları kapsamında sunulan süpervizyon süreçlerinin çok kültürlü unsurları içermesine ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Zira kültürün her bir ögesi açısından zengin bir ülke olan Türkiye'de danışanlara sunulan psikolojik danışma hizmetlerinin çok kültürlülüğü barındırması gerekli görülmekte, bunun da yolunun psikolojik danışma eğitiminin önemli bir parçası olan süpervizyondan geçtiğine inanılmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı, çok kültürlü psikolojik danışma süpervizyonuna ilişkin alan yazını derlemek ve süpervizyonda çok kültürlü unsurların dâhil edilmesine yönelik çalışmalara ışık tutacak bilgiler sunmaktır. Bu kapsamda araştırmada kültürel öğelerin süpervizyondaki rolü, çok kültürlü süpervizyon yeterlikleri, çok kültürlü süpervizyon modelleri, süpervizyon ilişkisinde çok kültürlülük ve süpervizörler için çok kültürlü uygulama örnekleri alan yazını ışığında incelenmektedir. Araştırmada ayrıca Türkiye ve yurt dışı alan yazınında çok kültürlü süpervizyon üzerine yapılan bazı araştırmalara yer verilmektedir. Araştırmanın sonuç bölümünde ise süpervizyonda çok kültürlü unsurların daha çok yer edinmesine yönelik birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çok kültürlülük, derleme, psikolojik danışma eğitimi, süpervizyon.

İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 25, Sayı 3, 2024
ss. 1048-1069

DOI
10.17679/inuefd.1453565

Makale Türü
Derleme Makalesi

Gönderim Tarihi
15.03.2024

Kabul Tarihi
04.12.2024

Önerilen Atıf

Gönültaş, M. & Kağnıcı, D. Y. (2024). Çok kültürlü psikolojik danışma süpervizyonu üzerine bir derleme. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3), 1048-1069. DOI: 10.17679/inuefd.1453565

Bu makalenin yapılandırılmasında birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı "Psikolojik Danışman Eğitiminde Çok Kültürlü Süpervizyon: Bir Durum Çalışması" adlı doktora tezinden yararlanılmıştır.

1. Giriş

Geçmişten bu yana yardım mesleklerinin bir parçası olan süpervizyon, deneyimli meslek elemanının daha az deneyimli kişilerin mesleki becerilerini geliştirmesine yardım etmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Süpervizyonun kendine özgü bilgi ve beceriler gerektirmesi, çeşitli yöntem ve modeller içermesi, etik ve yasal sorumlulukları beraberinde getirmesi son yıllarda başlı başına bir uzmanlık alanı olarak kabul edilmesini sağlamıştır (Corey ve diğ., 2010). Süpervizyonun önem kazanması yardım mesleklerinde de karşılık bulmaktadır. Son yıllarda psikolojik danışma alanında süpervizyon önemli konulardan biri haline gelmiştir. Gerek psikolojik danışmanların gelişiminde önemli rol oynaması gerekse psikolojik danışma uygulamalarının profesyonel bir gözle denetlenmesini sağlaması süpervizyonu psikolojik danışma eğitiminin ayrılmaz bir parçası kılmaktadır (Bernard ve Goodyear, 2014). Coppock (2012) psikolojik danışman adaylarının yeterli düzeyde süpervizyon almamaları durumunda mesleki kimlik gelişimlerinin sekteye uğrayabileceğini savunmuştur. Bu görüşü destekler nitelikte uluslararası psikolojik danışma eğitim süreçlerine bakıldığında süpervizyonun oynadığı rol göze çarpmaktadır. Örneğin psikolojik danışma alanında öne çıkan Psikolojik Danışma ve İlgili Eğitim Programlarının Akreditasyonu Kurulu (Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs, CACREP) psikolojik danışma programlarının 100 saatin üzerinde süpervizyon içermesini şart koşmaktadır (CACREP, 2023). Bu da süpervizyonun psikolojik danışma eğitiminde oynadığı kritik rolü ortaya koymaktadır.

Son yıllarda gerçekleşen gelişmeler ve yaşanan göç olaylarının etkisi psikolojik danışma alanında da kendisini göstermektedir. Bu alanda çok kültürlülük, çeşitlilik gibi kavramlar öne çıkmaktadır (Bektaş, 2006). Bu kavramların geçmişi çok daha eskilere dayansa da özellikle çok kültürlülük, dünya genelinde yoğun göçlerin yaşanması ve dolayısıyla farklı kültürlerin daha çok etkileşime geçmesi ile daha da yaygınlık kazanmıştır (Abreu ve diğ., 2000). İnsanla ilgilenen tüm bilim dallarında olduğu gibi psikolojik danışma alanında çok kültürlülüğe yer verilmesinin kaçınılmaz olduğu söylenebilir. Zira artan göçler sonucu kültürel çeşitliliğin daha da görünürlük kazanması psikolojik danışma hizmetine başvuran danışanların kültürlerinde çeşitliliğin artmasıyla sonuçlanmıştır. Bu durum, büyük oranda batı kültürü ile gelişen psikolojik danışma hizmetlerinde güncellenme ihtiyacı doğurmuş ve psikolojik danışmanları kültüre duyarlı müdahale ve teknikleri kullanmaya yöneltmiştir (Kağnıcı, 2015). Bunun etkisiyle çok kültürlü yaklaşım psikolojik danışma alanının temel yaklaşımlarından olan psiko-dinamik, hümanist-varoluşçu ve bilişsel-davranışçı yaklaşımlardan sonra dördüncü güç olarak kabul görmektedir (Pedersen, 1991).

Kültürel çeşitliliğin fark edilmesiyle psikolojik danışma programlarının kültüre duyarlı olması bir ihtiyaca dönüşmüştür. Özellikle psikolojik danışma hizmeti danışanlarla etkileşim gerektirdiği için sağlanan hizmetin niteliği açısından çok kültürlülük olmazsa olmaz hâle gelmiştir (Luo ve diğ., 2022). Nitekim Amerikan Psikolojik Danışma Derneği (American Counseling Association, ACA) psikolojik danışmanlık programlarında farklı kültürden öğretim elemanı istihdam etme şartı koşmaktadır. Yine Amerikan Psikolojik Danışma Derneği tarafından oluşturulan Etik Kodlar Kitapçığı'nda (The ACA Code of Ethics) psikolojik danışma eğitimcilerinin eğitim içeriklerine çok kültürlü materyaller eklemesi gerektiğinin altı çizilmektedir (ACA, 2014). Ayrıca CACREP (2023), eğitim programlarının öğrencilere çeşitliliğe ilişkin bilgi ve eğitim imkânı sunmasını zorunlu kılmıştır. Görüldüğü üzere psikolojik danışma alanındaki uluslararası kurum ve kuruluşlar süpervizyonu olduğu gibi çok kültürlülüğü de eğitim programlarının önemli bir parçası haline getirmektedir.

Türkiye'de son yıllarda süpervizyon (Aladağ ve Bektaş, 2009; Apaydın ve Çakır Çelebi, 2024; Kağnıcı, 2015; Koçyiğit-Özyiğit, 2019; Meydan, 2015; Pamukçu ve diğ., 2023) ve çok kültürlü psikolojik danışma (Akalin ve Türküm, 2021; Bektaş, 2006; Kağnıcı, 2013; Özdemir, 2023) üzerine yapılan araştırmaların sayısında artış yaşanmaktadır. Bunun yanında çeşitli üniversitelerde çok kültürlülüğe dair dersler psikolojik danışma eğitim programlarına

eklenmektedir (Akalin ve Türküm, 2021). Süpervizyon ve çok kültürlülük konularında yaşanan söz konusu gelişmelere rağmen birtakım eksikliklerden söz etmek mümkündür. Örneğin Aladağ ve Kemer (2016) Türkiye'deki süpervizörlerin büyük çoğunluğunun süpervizyon eğitimi almadığını tespit etmiştir. Bir başka araştırmada 'Bireyle Psikolojik Danışma Uygulaması' dersi kapsamında yürütülen süpervizyonun ne şekilde ve hangi nitelikte verildiğinin belirsiz olduğu ve süpervizyonda bir standardın olmadığı rapor edilmiştir (Aladağ, 2014). Türkiye'deki psikolojik danışma programlarını çok kültürlü içerikler açısından inceleyen Kağnıcı (2019) ise programlardan bazılarının çok kültürlülüğün yeterli düzeyde dâhil edilmediği kültürel uyanış, bazılarının kültürel bütünlük aşamalarında olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla Türkiye'de psikolojik danışman yetiştirmede katedilmesi gereken önemli bir yolun olduğunu söylemek mümkündür.

Psikolojik danışman adaylarının ileride nitelikli hizmet sağlayabilmesinin yolu, çeşitli bilgi ve becerilerin kazandırılmasında olduğu gibi aldıkları eğitimden geçmektedir. Özellikle süpervizyon deneyimi psikolojik danışmanların bu kazanımları edinmesinde ayrı bir öneme sahiptir (Meydan, 2015). Türkiye'nin kültürel yapısı göz önünde bulundurulduğunda çeşitliliğe sahip ve çok kültürlü bir yapının olduğu görülmektedir. Aynı zamanda psikolojik danışman adaylarının ileride hizmet sağlayacağı danışan popülasyonunu da ifade eden bu bireylere nitelikli yardım sunulması için psikolojik danışman adaylarının aldıkları eğitim sonucu çok kültürlü yeterlikleri kazanmasının ihtiyaç olduğu açıktır. Bu kazanımların önemli bir kısmını danışan gördükleri ve süpervizörlerini rol model aldıkları 'Bireyle Psikolojik Danışma Uygulaması' dersi kapsamında yürütülen süpervizyon sağlamaktadır. Bu sebeple çok kültürlü psikolojik danışma süpervizyonu konusuna dikkat çekmenin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Türkiye'de süpervizyonda çok kültürlülüğün ele alındığı sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır (Kağnıcı, 2015; Koçyiğit Özyiğit, 2019; Meydan ve Kağnıcı, 2018; Siviş-Çetinkaya ve Kararımak, 2012). Bu çalışmalarda çok kültürlü süpervizyona ilişkin birtakım unsurlar incelenmekte veya çok kültürlülük konusu alt başlık olarak geçmektedir. Çok kültürlü süpervizyon konusunu detaylı şekilde ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Mevcut araştırmanın alan yazınındaki bu ihtiyacı karşılayacağı düşünülmektedir. Bu amaçla mevcut araştırmada çok kültürlü süpervizyon ile ilgili alan yazını derlenmiştir. Buna ek olarak süpervizyonu etkileyen kültürel faktörler, çok kültürlü yeterlikler, çok kültürlü süpervizyon modelleri, süpervizyon ilişkisi, çok kültürlü süpervizyonda örnek uygulamalar başlıklarına ve konu ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Son olarak, Türkiye'de, psikolojik danışma süpervizyonunda çok kültürlülüğün dikkate alınmasına yönelik öneriler sunulmuştur. Böylece psikolojik danışma programlarında yürütülen süpervizyon sürecine dair aydınlatıcı bilgilerin alan yazınına kazandırılacağına inanılmaktadır.

2. Süpervizyonda Çok Kültürlülük

Süpervizyon sürecinde bireylerin değerleri, varsayımları ve tutumlarına yön veren kültürel faktörler devreye girmektedir. Bu durum süpervizyonu ister istemez çok kültürlü bir yapıya büründürmektedir. Alan yazınında başlarda kültür-süpervizyon ilişkisi için ırk ve etnik köken ile sınırlı kalan ırklar arası süpervizyon kavramı kullanılsa da kültürün tanımının genişlemesiyle beraber cinsiyet, cinsel yönelim, inanç ve yaş gibi faktörleri de kapsayan çok kültürlü süpervizyon ifadesi ağırlık kazanmaya başlamıştır (Eklund ve diğ., 2014; Estrada ve diğ., 2004). Çok kültürlü süpervizyonun tanımında da aynı değişimin olduğu görülmektedir. Nispeten eski tarihli araştırmalarda çok kültürlü süpervizyon, süpervizör ve süpervizyon alanın farklı etnik kimliğe sahip olduğu süpervizyon süreci olarak tanımlanmaktadır (Sue ve Sue, 1999). Daha güncel araştırmalarda ise çok kültürlü süpervizyon; süpervizör, süpervizyon alan ya da danışanın bir ya da daha fazla kültürel değişken açısından farklılık gösterdiği süpervizyon ilişkisi olarak ifade edilmektedir (Childs, 2020; Schroeder ve diğ., 2009).

Süpervizyonun bileşenleri olan süpervizör, psikolojik danışman ya da danışan farklı kültürel özelliklere sahip olabilmektedir (Childs, 2020). Böyle durumlarda çok kültürlülüğün göz ardı edilmesi süpervizyon ve psikolojik danışma süreçlerinde olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Alan yazınında farklı kültüre sahip danışanların psikolojik danışma hizmetinden daha az yararlandığı ve süreci genellikle yarıda bıraktıklarından söz edilmektedir (Sue ve Sue, 1999). Garrett ve diğerlerine (2001) göre bu durum psikolojik danışmanların olduğu kadar süpervizörlerin de birtakım bilgi ve becerilere sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Psikolojik danışmanların çok kültürlü psikolojik danışma yeterliklerine sahip olmaması farklı kültürden danışanların aldığı hizmetin etkililiğini düşürmektedir. Zira psikolojik danışman bu yeterliklere sahip olmadığı zaman danışan rahat olmamakta ve anlaşılmadığını hissetmektedir. Psikolojik danışmanların bu durumun üstesinden gelmesinde aldığı süpervizyon, özellikle süpervizör kilit rol oynamaktadır (Garrett ve diğ., 2001).

Psikolojik danışma süpervizyonunda süpervizörün çok kültürlü yeterliklere sahip olması büyük önem arz etmektedir. Süpervizörün kültürel bilgi, beceri ve farkındalığa sahip olması farklı kültürel gruplardan psikolojik danışman ve danışanlarla çalışmasını ve etkili bir süreç yürütmesini sağlamaktadır (Garrett ve diğ., 2001). Süpervizörün söz konusu yeterlikleri kullanması ve kültüre duyarlı bir süpervizyon ortamı sağlaması için alan yazınında birtakım görev ve sorumluluklardan söz edilmektedir (Childs, 2020). Bu görev ve sorumluluklar şu şekilde sıralanabilir:

- Süpervizörün kendi kültürel değerleri ve dünya görüşünün farkında olması,
- Süpervizyon alanının kendi değer, tutum ve dünya görüşü ile ilgili farkındalık sağlamasına yardımcı olması,
- Danışan sorununun kavramsallaştırılmasında çok kültürlü bir yaklaşımla hareket etmesi,
- Psikolojik danışmanın kullandığı müdahale ve tekniklerde kültüre duyarlılığı dikkate almasını sağlaması,
- Süpervizyon ortamında kültürel öğelerin ele alınmasını sağlaması ve
- Psikolojik danışmanı çok kültürlü yeterlikler açısından değerlendirmesi.

Süpervizörlerin bu sorumlulukları yerine getirmesi çok kültürlü süpervizyon ortamı sağlamakta ve psikolojik danışmanların çok kültürlü psikolojik danışma yeterliklerini kazanmasına yardımcı olarak dolaylı bir şekilde psikolojik danışma hizmetine katkıda bulunmaktadır. Görüldüğü üzere süpervizyonda çok kültürlülüğün sağlanması büyük oranda süpervizörün sorumluluğunda olmaktadır. Bu yüzden süpervizörün sahip olması gereken çok kültürlü yeterliklere ayrı başlık altında yer vermeye ihtiyaç duyulmuştur. Öte yandan çok kültürlü yeterliklere geçmeden önce süpervizyon sürecine etki eden kültürel faktörlere değinmenin faydalı olacağı düşünülmektedir.

3. Süpervizyonu Etkileyen Kültürel Faktörler

3.1. Irk ve Etnik Köken

Süpervizör, psikolojik danışman ve danışan kültürel öğeler açısından çeşitli özelliklere sahip olabilmektedir. Süpervizyon sürecini şekillendiren bu faktörler arasında en yaygın olarak ırk ve etnik köken araştırmalara konu olmaktadır. Birçok araştırma bulgusu farklı etnik köken/ırka sahip olmanın olumsuz sonuçlara yol açabileceğini göstermektedir. Bahsi geçen araştırmalarda farklı etnik kökene sahip psikolojik danışmanların süpervizyonda savunmasız ve anlaşılmamış hissettikleri (Burkard ve diğ., 2006), süpervizörlerinin düşük empatiye sahip olduğunu ve içten olmadığını düşündükleri (Duan ve Roehlke, 2001) ve süpervizyon süreçlerini zorlayıcı buldukları belirtilmektedir (Ladany ve diğ., 1997). Diğer yandan, süpervizörlerin çok kültürlü yeterliklere sahip olması durumunda kültürel farklılığın yol açtığı bu zorluklar ortadan kalkabilmektedir (Chang ve diğ., 2003).

3.2. İletişim Tarzı

Süpervizyonda kritik rol oynayan diğer kültürel faktörler iletişim tarzı ve duyguları ifade etme biçimidir. Bilindiği üzere kültürden kültüre iletişim tarzı veya kendini ifade etme şekli farklılık gösterebilmektedir. Örneğin çoğu Batı ülkelerinde konuşulurken göz teması kurulmakta ya da kafa veya el sallama gibi sözsüz iletişim yolları kullanılmaktadır. Bunun aksine bazı Asya ülkelerinde konuşurken göz temasından kaçınma ve yavaş bir tempoda konuşma söz konusu olmaktadır. Süpervizörün psikolojik danışmanın kültüründeki iletişim tarzından bihaber olması psikolojik danışmanı yanlış anlamasına sebep olabilir. Söz gelimi Batı kültüründe yetişmiş bir süpervizör Asyalı psikolojik danışmanın saygı ifadesi olarak göz temasından kaçınmasını düşük öz güven veya korku şeklinde yorumlayabilir. Süpervizörün kültürel bilgiye sahip olması bu durumun önüne geçmesini sağlamaktadır (Eklund ve diğ., 2014).

3.3. Deneyimler

Yaşantılar ve beklentiler süpervizyonda etkili olabilecek kültürel faktörler arasındadır. Süpervizör veya psikolojik danışmanın geçmişte deneyimlediği olaylar süpervizyona bakış açılarını değiştirebilmektedir. Örnek vermek gerekirse geçmişte ayrımcılığa maruz kalmış bir psikolojik danışman süpervizyon sürecinde kendini geri planda tutabilir veya yargılanma korkusuyla süpervizörden yardım istemekte zorlanabilir (Duan ve Roehlke, 2001). Aynı şekilde psikolojik danışmanın süpervizyondan beklentileri de kendisini geri planda tutmasına yol açabilir çünkü bazı kültürlerde süpervizöre uzman rolü atfedilmektedir. Böyle durumlarda psikolojik danışman sürece müdahil olmamakta ve süpervizörden yönlendirme beklemektedir. Süpervizörün bu gibi durumlarda psikolojik danışmanın kültürünü öğrenmeye çalışması, sürecin başında karşılıklı sorumluluk ve beklentilerin konuşulmasını sağlaması faydalı olmaktadır (Eklund ve diğ., 2014).

3.4. Sosyal Sınıf

Sosyal sınıf, diğer değişkenlere kıyasla alan yazınındaki araştırmalarda ihmal edilen kültürel öğelerden olsa da son dönemde sosyal sınıf ve psikolojik danışma ilişkisinin araştırmalarda yer almaya başladığı görülmektedir. Şeker ve Keklik (2023) sosyal sınıf açısından dezavantajlı bireylerin ruh sağlığı hizmetine ulaşmada ve yardım süreçlerinde zorluklar yaşayabileceğini vurgulamaktadır. Örneğin sınıfçılığa maruz kalmış bir bireyin yardım sürecinde damgalanmaktan endişe etmesi muhtemeldir. Benzer durumun süpervizör ve psikolojik danışman için de geçerli olduğu düşünülmektedir. Sınıfçılığa maruz kalmış bir psikolojik danışman süpervizyon sürecinde kendini geri planda tutabilir ve bu durum kültürel faktörlerin etkisinin görmezden gelindiği bir süpervizyon sürecine yol açabilir. Süpervizörün sosyal sınıf konusunun konuşulmasını sağlaması ve psikolojik danışmanın kendisini rahat hissedeceği bir ortam sunması bu tür riskleri ortadan kaldıracaktır.

3.5. Kültürleşme

Farklı kültürlerin etkileşimi sonucunda kültürlerden biri veya her ikisinde meydana gelen değişim olarak tanımlanan kültürleşme (Sam ve Berry, 2010), süpervizyon ilişkisine ve çalışma uyumuna yön verebilmektedir. Şöyle ki süpervizör ya da psikolojik danışman azınlıkta olan kültürel gruba mensupsa kendisini bir kültürleşme süreci beklemektedir. Kültürleşme sürecinde kimi bireyler diğer kültürle daha çok bütünleşme yaşarken kimileri de bütünleşmeyi sağlayamamakta ve düşük kültürleşme yaşamaktadır. Süpervizyon sürecinde özellikle psikolojik danışmanın kültürleşme düzeyi dikkat edilmesi gereken unsurlar arasındadır. Zira kültürleşme düzeyinin düşük olduğu durumlarda psikolojik danışmanın süpervizyon ihtiyaçları değişebilmektedir. Mori ve diğerleri (2009) düşük kültürleşme düzeyine sahip psikolojik danışmanların süpervizyonda kültürün konuşulmasına daha çok ihtiyaç duyduklarını belirtmektedir. Dolayısıyla süpervizörün bu ihtiyaca uygun hareket etmesi, psikolojik danışman ile uyumunu kolaylaştırmakta ve süpervizyon ilişkisini güçlendirmektedir.

Öte yandan, kültürün süpervizyona etkileri sadece süpervizör ve psikolojik danışmanı değil, aynı zamanda danışanı da kapsayabilmektedir. Nasıl ki kültürel farklılıklar psikolojik danışmanın süpervizyondan aldığı verimi olumsuz etkileyebiliyorsa aynı şekilde danışan ile yaşanan kültür farklılığı psikolojik danışma hizmetinin başarısız sonuçlanmasına yol açabilmektedir. Eğer psikolojik danışman çok kültürlü yeterliklere sahip değilse danışanın kültürünün getirdiği birtakım kritik noktaları gözden kaçırabilir. Bu nedenle süpervizyonda psikolojik danışmanın çok kültürlü yeterliklerinin geliştirilmesi süpervizörün öncelikleri arasında olmalıdır. Burkard ve diğerleri (2006) çok kültürlü yeterliklere sahip süpervizörlerden süpervizyon alan psikolojik danışmanların oturumlarda daha çok kültüre duyarlı şekilde hareket ettiklerini tespit etmiştir. Sonuç olarak, hem süpervizyon sürecinin verimli olmasında hem de psikolojik danışma hizmeti alan danışanın olumsuz etkilenmemesinde çok kültürlülük önemli rol oynamaktadır. Süpervizörlerin çok kültürlü yeterliklere sahip olması ve bu yeterlikleri psikolojik danışmanlara kazandırması gerekmektedir. Söz konusu yeterlikler bir sonraki başlıkta açıklanmaktadır.

4. Çok Kültürlü Yeterlikler

Esasen alan yazınında psikolojik danışmanların çok kültürlülüğe yönelik sahip olması gereken yeterlikler çok kültürlü psikolojik danışma yeterlikleri olarak geçmektedir (Sue ve diğ., 1992). Çok kültürlü psikolojik danışma yeterliği (Multicultural counseling competence) şeklinde adlandırılan yeterlikler; psikolojik danışmanın kişisel tutum ve inançlarına dair farkındalığına, çeşitli grupların kültürü hakkında bilgisine ve bu gruplarla çalışırken uygun müdahale seçimine karşılık gelmektedir (Barden ve Greene, 2015). Çok kültürlü yeterlikler ile ilgili alan yazınında Sue ve diğerlerinin (1992) çalışmaları öne çıkmaktadır. Kısaca Sue ve diğerleri (1992) psikolojik danışmanların farklı kültürden danışanlarla çalışırken asgari düzeyde sahip olması gereken yeterlik alanlarını a) kendi değer, varsayım ve ön yargılarının farkında olmak, b) farklı kültürden danışanların dünya görüşünü anlamak ve c) farklı müdahale, yöntem ve teknikleri uygulayabilmek şeklinde tanımlamıştır. Yeterlik alanlarının her biri kendi içerisinde; inanç ve tutumlar, bilgi ve beceri boyutlarını kapsamaktadır.

Mevcut araştırmanın odağı süpervizyon olduğu için bu başlık altında çok kültürlü yeterlikler süpervizyon bağlamında ele alınmaktadır. Alan yazınında Sue ve diğerlerinin (1992) tanımladığı yeterliklerin süpervizyon ortamında incelendiği araştırmalar yer almaktadır. Wong ve diğerlerinin (2013) gerçekleştirdikleri araştırmada süpervizörlerin çok kültürlü yeterliklere sahip olduğu ve güvenli bir süpervizyon ilişkisi sunduğu bildirilmiştir. Katılımcıların bir kısmı da süpervizörlerin kültürle ilgili ön yargılarının olduğunu, bu sebeple çok kültürlü yeterliklere sahip olmadıklarını belirtmiştir. Başka bir araştırmada ise katılımcılar süpervizörlerin saygılı yaklaşımını ve öğrenmeye açık olmasını olumlu şekilde değerlendirirken çoğu süpervizörün çok kültürlü yeterlikler açısından eksiklikler taşıdığını ifade etmiştir (Degenstein ve diğ., 2023). Araştırma sonuçları süpervizörlerin olumlu tutum ve davranışlarının yanında olumsuz tutumlarının olduğunu göstermektedir. McLeod'a göre (2009) bunun sebebi çok kültürlü yeterliklere sahip olmanın birçok faktöre göre değişmesidir. Bu durum süpervizörlerin çok kültürlü yeterliklere sahip olma açısından kesin bir ayrıma tabi tutulmasını mümkün kılmamaktadır. McLeod (2009) süpervizörlerin çok kültürlü yeterliklere sahip olma düzeyini bir doğru üzerinde şu şekilde göstermiştir:

Şekil 1.

Süpervizörlerin çok kültürlü yeterlikler doğrusu

Çok kültürlü konulara yüksek düzeyde dikkat eder.	Çok kültürlü konulara düşük düzeyde dikkat eder.
Çok kültürlü tartışmayı başlatmaktan süpervizör sorumludur.	Çok kültürlü tartışmayı başlatmaktan psikolojik danışman sorumludur.

Kültürel konuları ele almaya isteklidir.	Kültürel konular spontane ele alınır.
Aktif şekilde kültürü tartışmayı teşvik eder.	Kültürü tartışmayı teşvik etmez.
Kültür ilişki ve süreçle ilişkilendirilerek tartışılır.	Kültür ilişki ve süreçten bağımsız tartışılır.
← Çok yetkin	Az yetkin →

McLeod (2009) çok kültürlü yeterliklerin süpervizyon ortamında sergilenmesini beş durum açısından değerlendirmiştir. Bunlar; çok kültürlü konulara dikkat etme düzeyi, çok kültürlülük tartışmasını başlatmaktan kimin sorumlu olduğu, kültürel konuların ele alınma biçimi, kültür tartışmasını teşvik etme düzeyi ve kültürün nasıl tartışıldığıdır. McLeod (2009) süpervizörlerin net olarak yetkinliğe sahip veya değil şeklinde ayrılmadığını, aksine çok yetkinlikle az yetkinlik arasında geniş bir spektrumda konumlandığını vurgulamaktadır. Çok kültürlü süpervizyon modelleri başlığında süpervizörlerin bu yeterlikleri yerine getirmesini kolaylaştırmak için kendilerine yol haritası sunan modeller açıklanmaktadır.

5. Çok Kültürlü Süpervizyon Modelleri

Süpervizyon modeli, süpervizörün psikolojik danışmanın mesleki gelişimini nasıl desteklediğini ve öğrenme ortamını nasıl oluşturduğunu ortaya koyan teorik bir çerçeve sunmaktadır. Psikolojik danışma süpervizyonunda çok kültürlülüğe ilişkin modellere bakıldığında sınırlı sayıda model göze çarpmaktadır. Bazı modeller, daha genel alanlar için geliştirilse de süpervizyona uyarlanabilmektedir. Örneğin alan yazınında yer alan *Etnik Kimlik Gelişim Modelleri* bu modeller arasında gösterilmektedir (Eklund ve diğ., 2014). Atkinson ve diğerlerinin (1998) *Etnik/Kültürel Kimlik Modeli (Racial/Cultural Identity Model)* ile Helms ve Carter'ın (1990) *Beyaz Etnik Kimlik Gelişim Modeli (White Racial Identity Development Model)* de bu modeller arasında yer almaktadır. Atkinson ve diğerlerinin (1998) modelinde azınlık kültüre mensup birey beş aşamadan geçmekte ve sonunda kültürel bütünlüğü sağlayarak yeni bir kimlik geliştirmektedir. Helms ve Carter'ın (1990) modelinde de benzer şekilde birey aşamalardan geçmekte, ayrımcılık ve ırkçılığa karşı farkındalık geliştirmektedir. Etnik kimlik gelişim modelleri özellikle süpervizör ve psikolojik danışmanın farklı etnik kökenden olduğu durumlarda süpervizyona uyarlanabilmektedir. Modellerde tanımlanan aşamaları takip ederek süpervizör ya da psikolojik danışman yeni bir kimlik geliştirmekte ve süpervizyon ilişkilerini güçlendirmektedir (Chang ve diğ., 2003).

Çok kültürlü süpervizyon modelleri bazı durumlarda psikoterapi yaklaşımları ile bütünleştirilmektedir. *Feminist çok kültürlü psikoterapi süpervizyonu (Feminist multicultural psychotherapy supervision)* buna örnek verilebilir (Arcsynski ve Morrow, 2017). Modelin temel varsayımı, süpervizörün ilişkide güç kullanımı konusunda psikolojik danışmana model olması ile psikolojik danışmanın oturumlarda güç kullanımına dikkat edeceğine dayanmaktadır. Nitekim araştırma bulguları ile bu varsayım desteklenmektedir. Arcsynski ve Morrow (2017) feminist ve çok kültürlü yaklaşımları birlikte kullanan süpervizörlerden süpervizyon alan psikolojik danışmanların oturumlarında güç, ayrıcalık ve baskı konularını daha çok ele aldığını rapor etmişlerdir. Benzer bakış açısı sunan bir diğer model *Kültürel Bağlam (The cultural context)* modelidir (Hernández, 2008). Modelde güç, ayrıcalık ve baskı konularında farkındalık yaratmak amaçlanmaktadır. Bu modeli kullanan süpervizörler çoğunlukla eleştirel ırk teorisi, feminizm ve eleştirel pedagoji gibi kavramların üstünde durmaktadır (Wiley ve diğ., 2021).

Bu modellerin yanı sıra bazı modeller direkt olarak süpervizyonda çok kültürlü yeterliklerin geliştirilmesine odaklanmaktadır. Çok kültürlü süpervizyona dair geliştirilen ilk

modeller arasında Carney ve Kahn'ın (1984) modeli bulunmaktadır. Modelde, o dönemde çok kültürlülüğün etnik köken ve ırka odaklanmasının etkisiyle etnik kökene dair farkındalığa vurgu yapılmaktadır. Bir başka model olan Ancis and Ladany (2001) tarafından geliştirilen *Çok Kültürlü Süpervizyon Yeterlikleri Çerçevesi (Framework for Multicultural Supervision Competencies)* yeterliklerle alakalı kapsamlı bir bakış açısı sağlamaktadır. Modelde süpervizör ve psikolojik danışmanların kişisel ve mesleki gelişimi beş temel yeterlik alanı çerçevesinde ele alınmaktadır. İlk yeterlik alanı olan *Kişisel gelişim boyutunda (The personal development)* öz farkındalığa odaklanılmakta ve süpervizörün kendi değerlerinin ve kültürel özelliklerinin farkındalığını sağlaması için geçmesi gereken bir öz-keşif sürecinden söz edilmektedir. Ayrıca psikolojik danışmanların da bu süreci deneyimlemelerinin altı önemle çizilmektedir. *Kavramsallaştırmada (conceptualization)* süpervizör, psikolojik danışmanı kültürel faktörlerin danışanın yaşamı üzerindeki etkilerini değerlendirmeye teşvik etmektedir. *Müdahale (intervention)* boyutunda süpervizörün psikolojik danışmanın müdahale kullanma hakkındaki fikirlerine karşı esnek ve açık olması beklenmektedir. Söz gelimi psikolojik danışman, danışanın kültürüne uygun yerel destek kaynaklarından yararlanmak isterse süpervizör müdahalenin kullanımına açık olmalıdır. *Süreç (process) boyutu*, süpervizör ve psikolojik danışman arasındaki açık ve saygıya dayalı iletişimi ifade etmektedir. Süpervizör ilişkide sahip olduğu gücün farkında olmakla birlikte bu gücü güvenli ve kültürel meselelerin rahatça konuşulabildiği bir ortam yaratmada kullanmalıdır. Son yeterlik alanı olan *Değerlendirme (evaluation)* boyutu ise süpervizörün psikolojik danışmanı çok kültürlü yeterlikler açısından değerlendirmesine karşılık gelmektedir. Ancis ve Ladany'nin (2001) modeli süpervizör ve psikolojik danışmana çok kültürlü yeterlikleri edinmede yol haritası sunsa da modelin etkililiğinin az sayıdaki araştırmada incelenmiş olması modelin sınırlılığı olarak değerlendirilmektedir (Eklund ve diğ., 2014).

Öte yandan çok kültürlü süpervizyon modelleri ile ilgili sınırlı alan yazını incelendiğinde süpervizyona özgü olmasa da Sue ve diğerlerinin (1992) *Çok Kültürlü Psikolojik Danışma (Multicultural Counseling Competencies) modelinin* de süpervizyon sürecinde kullanıldığı görülmektedir. Alan yazınında çok kültürlü psikolojik danışma süpervizyonu ile ilgili diğer modeller arasında Ober ve diğerleri (2009) ile Robinson ve diğerlerinin (2000) geliştirdiği modeller de yer almaktadır. Bu modeller hâlihazırda bulunan farklı modellerin bütünleştirilmesiyle ortaya çıktığı için ayrıntılarına değinilmemiştir. Özetle, çok kültürlülüğün psikolojik danışma alanında yer edinmesiyle beraber süpervizyonda çok kültürlülüğü ele alan modeller geliştirilmeye başlamıştır. Önceleri süpervizyon modellerine çok kültürlü bakış açısıyla yaklaşmış ya da çeşitli kuram ve yaklaşımlar çok kültürlü yaklaşımla beraber ele alınmıştır. Günümüzde ise çok kültürlülüğün kapsamlı şekilde süpervizyona dâhil edildiği görülmektedir. Buna paralel olarak geliştirilen modeller daha kapsamlı hale gelmekte, süpervizör ve psikolojik danışmanların çok kültürlü yeterlikleri nasıl edineceği konusunda yol haritası sunmaktadır. Diğer yandan, bilindiği üzere süpervizyon ilişkisi süpervizyonun etkili olmasında kilit rol oynamaktadır (Borders ve Brown, 2005). Son dönemdeki araştırmalarda süpervizyon ilişkisi çok kültürlülük bakış açısıyla ele alınmaya başlamıştır. Aşağıda çok kültürlü süpervizyon ilişkisine dair alan yazını derlenmektedir.

6. Çok Kültürlü Süpervizyon İlişkisi

Süpervizyon ilişkisinin tüm süpervizyon sürecinin kalbi olduğu ifade edilmektedir (Borders ve Brown, 2005). Psikolojik danışmanların kişisel ve mesleki gelişiminde olduğu gibi genel olarak süpervizyon sürecinin başarılı olmasında süpervizyon ilişkisi kritik öneme sahiptir (Bernard ve Goodyear, 2014; Meydan ve Koçyiğit-Özyiğit, 2016). Süpervizyon ilişkisinin önemine atıfta bulunan çok sayıda araştırma (Bordin, 1983; Ghazali ve diğ., 2016; Ladany ve diğ., 1996) nitelikli süpervizyon ilişkisinin süpervizyon sürecinin etkili olmasında önemli bir rol aldığını göstermektedir. Dolayısıyla nasıl ki psikolojik danışmada danışan ve psikolojik danışman arasındaki terapötik ilişki sürecin merkezinde yer alıyorsa süpervizyon sürecinin merkezinde de süpervizyon ilişkisi bulunmaktadır (Hill ve Knox, 2009).

Süpervizyon ilişkisi danışanın da dâhil olduğu kapsamlı bir ilişki ağını içermektedir (Tangen ve Borders, 2016). Kimi araştırmacılar süpervizör ve psikolojik danışmanın her bir kültürel özelliğinin bu ilişkiyi etkilediğini, dolayısıyla süpervizyon sürecinde çok kültürlü süpervizyon ilişkisinin gereklilik olduğunu belirtmektedir (Ladany ve diğ., 1997; Ober ve diğ., 2009). Çok kültürlü süpervizyon ilişkisi; süpervizyon ortamında süpervizör, psikolojik danışman ve danışanın kültürel meselelerinin olumlu bir tutumla ele alındığı süpervizör ve psikolojik danışman arasındaki ilişki olarak tanımlanmaktadır (Meydan ve Kağnıcı, 2018). Çok kültürlü süpervizyon ilişkisinin kurulmasında süpervizörlere birçok rol ve sorumluluk düşmektedir. Meydan ve Kağnıcı'ya göre (2018) süpervizörlerin kültürel konuların ele alınmasının önemine vurgu yapması, kişisel ve mesleki konuların rahatça dile getirilebileceği bir süpervizyon ortamı oluşturması, psikolojik danışmanların önyargı ve hatalı bilişlerini belirlemesi ve gücün kullanımı konusunu psikolojik danışman ile beraber ele alması gerekmektedir. Dahası psikolojik danışmanın kültüre duyarlı hareket etmesini ve çok kültürlü yeterlikler açısından gelişmesini sağlamak süpervizörün rol ve sorumlulukları arasındadır.

Çeşitli araştırmalarda süpervizörlerin sorumluluklarını yerine getirmemesi ve kültürel etkileri göz ardı etmesi durumunda psikolojik danışman ile çatışma yaşayabileceği (Akkurt ve diğ., 2018), süpervizyon ilişkisinde yanlış anlamaların ve kopmaların ortaya çıkabileceği belirtilmektedir (Gatmon ve diğ., 2001). Bunun yanında şüphesiz ki çok kültürlü süpervizyon ilişkisinin kurulması sadece süpervizörün sorumluluğunda değildir. Süpervizörün yanı sıra psikolojik danışmana ait bazı özellikler çok kültürlü süpervizyon ilişkisinin kurulmasında kolaylaştırıcı ya da zorlaştırıcı bir role bürünebilmektedir. Örneğin psikolojik danışmanın kendi inanç ve tutumları hakkında farkındalığını artırmaya istekli olması veya çok kültürlü yeterliklerini değerlendirmesi ilişkiye katkıda bulunmaktadır (Meydan ve Kağnıcı, 2018).

Sonuç olarak çok kültürlü süpervizyon ilişkisi psikolojik danışmanların kültürel konuları öğrenmesine ve çok kültürlü yeterlikleri kazanmasına zemin hazırlamaktadır. Bununla birlikte süpervizyon ilişkisinin süpervizyonun etkililiği, süpervizyon memnuniyeti ve süpervizöre yönelik olumlu tutumlarda belirleyici olduğu bilinmektedir (Bernard ve Goodyear, 2014; Meydan ve Koçyiğit-Özyiğit, 2016). Buradan hareketle süpervizyonun başarılı sonuçlanmasında etkili bir süpervizyon ilişkisinin kurulmasının gerekli olduğu, çok kültürlülüğün de süpervizyon ilişkisinin ayrılmaz bir parçası olduğu ve dolayısıyla süpervizyon ilişkisinde çok kültürlülüğün bir gereklilik olduğu söylenebilir.

7. Çok Kültürlü Süpervizyonda Örnek Uygulamalar

Çok kültürlü süpervizyon ile ilgili araştırmalarda sıklıkla süpervizörlerin çok kültürlü yeterliklere sahip olması ve psikolojik danışmanlara kendilerini rahat hissedeceği bir ortam sunması gerektiğinden söz edilmektedir. Bunun yanında psikolojik danışmanlara çok kültürlü yeterliklerin kazandırılmasında başlıca sorumluluğun süpervizörlerde olduğunun altı çizilmektedir (Chopra, 2013). Söz konusu ihtiyaçları gerçekleştirmede önceki bölümlerde açıklanan çok kültürlü süpervizyon modelleri süpervizörlere bir çerçeve sunsa da spesifik strateji ve uygulamalar konusunda bu modeller sınırlı kalabilmektedir. Bu nedenle çok kültürlü psikolojik danışma süpervizyonuna ilişkin örnek uygulamaların somut şekilde ortaya konulmasının bu sınırlılığı ortadan kaldıracığı düşünülmektedir. Buradan hareketle alanyazındaki araştırmalardan derlenen örnek uygulama ve içerikler tabloda sunulmaktadır:

Tablo 1.

Çok kültürlü süpervizyonda örnek uygulamalar

Uygulama	İçerik
Kültürel benzerlik ve farklılıkları tartışmak	- Kültürel değer ve normlardaki farklılıklara saygı duyulması - Çeşitliliğin konuşulması

	- Kültürün çocuk, yetişkin, aileler ve okullarda çalışmaya nasıl etki edebileceğinin tartışılması
Kültüre ilgi duymak ve saygı göstermek	- Kültürle ilgili bilgi edinmede aktif olunması - Baskı ve ayrımcılıkla ilgili önceki deneyimlerin süpervizyondaki davranışlara nasıl yansiyabileceğinin tartışılması - Kültürel çeşitliliğin kabulü ve farkındalığını sağlayan aktivitelerin başlatılması
Güvenli bir süpervizyon ortamı oluşturmak	- Kişisel ve mesleki gelişimi besleyecek açık ve saygı temelli bir ortam sağlanması
Çok kültürlü yeterliklerin aktarılmasında model olmak	- Kişisel inançların, değerlerin ve tutumların eleştirel bir şekilde değerlendirilmesi - Çeşitli kültürel ortamlarda bulunulması
Mesleki gelişim fırsatlarını değerlendirmek	- Çok kültürlü yeterlikleri geliştirecek eğitimlerin alınması - Alandaki yeni gelişme ve araştırmaların takip edilmesi

Kaynak: Eklund ve diğerleri, 2014

7.1. Kültürün Tartışılması

Süpervizyon sürecinde çok kültürlü bir yapının oluşmasında kültürel konuların tartışılmasının önemi çok sayıda araştırmada vurgulanmaktadır (Akkurt ve diğ., 2018; Chopra, 2013; Dressel ve diğ., 2007). Süpervizörün sürecin başında psikolojik danışmanlara kabul edici bir şekilde yaklaşması ve kendisini rahatça ifade etmesine olanak tanınması kültürün tartışılmasını kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda süpervizör kendi ve psikolojik danışmanın kültürleri arasında benzerlik ve farklılıklara değinerek kültür hakkında konuşma başlatabilir. Söz gelimi ırk ve etnik köken gibi üstesinden gelmenin zor olduğu konularla ilgili süpervizör soru sorarak konuşma başlatabilir: 'Etnik kökeninin hayatın üzerinde ne gibi etkileri var?' ve 'Etnik kökenin farklı etnik kökenlerden bireylerle etkileşimini nasıl etkiler?' gibi sorularla süpervizör psikolojik danışmanın kendini açmasını sağlayabilir. Ayrıca süpervizör kendi kültürü hakkında bilgi vererek benzerlik ve farklılıkların tartışılmasını sağlayabilir. Öte yandan, kültürün tartışılması sadece etnik köken konusu veya süpervizyonun başlangıç aşaması ile sınırlı kalmamalıdır. Diğer kültürel faktörlerin de tartışma konusuna dahil edilmesi ve kültür tartışmasının süpervizyonda ihtiyaç duyulan herhangi bir aşamada yapılması önerilmektedir (Eklund ve diğ., 2014).

Kültürel faktörleri tartışmanın süpervizyona olumlu etkileri çeşitli araştırma bulgularında yer almaktadır. Örneğin Gatmon ve diğerleri (2001) kültürel faktörleri tartışmanın süpervizyon ilişkisini güçlendirdiğini ifade etmektedir. Bir başka araştırmada kültürü tartışmanın çok kültürlü süpervizör yeterlikleri ile süpervizyon memnuniyeti arasındaki ilişkiye aracılık ettiği sonucuna varılmıştır (Mori ve diğ., 2009). Dressel ve diğerlerinin (2007) araştırmasında ise psikolojik danışmanlar kültürü konuşmanın etkili süpervizyon sürecinin en önemli elementi olduğunu belirtmiştir. Araştırma bulgularının ortaya koyduğu üzere kültürel faktörlerin tartışılması süpervizyonun amacına ulaşmasına katkıda bulunmaktadır.

7.2. Kültüre Saygı Göstermek

Psikolojik danışma sürecinin temel koşullarından biri olan saygı (Rogers, 1946) etkili bir süpervizyon sürecinin de köşe taşlarından biridir. Süpervizyonun doğası gereği çok kültürlü yapısı göz önüne alındığında çeşitli kültürel özelliklere sahip süpervizör ve psikolojik danışmanların saygıya dayalı bir süpervizyon ilişkisine sahip olması beklenmektedir (Chopra, 2013). Çok

kültürlü süpervizyonda örnek uygulamalar arasında süpervizörün danışanın kültürüne ilgili olmasına ve karşılıklı saygıya yer verilmektedir. Kültüre ilgili olma ile sözü edilen süpervizörün psikolojik danışmanın kültürel geçmişi hakkında bilgi edinmesidir. Süpervizör psikolojik danışmanın baskı ve ayrımcılıkla ilgili deneyimlerinin süpervizyon ilişkisine olası etkilerinin bilincinde olmalıdır. Bunu gerçekleştirmek adına süpervizör kültürel geçmişi keşfetmeye yönelik kültür genogramı veya etnik kimlik envanteri gibi araçlardan yararlanabilir. Bu tür araçların kullanılması kültürel faktörlerin tartışılmasını kolaylaştırmakta ve süpervizyon ilişkisini güçlendirmektedir (Estrada ve diğ., 2004). Ayrıca bilindiği gibi süpervizyonda güç dengesi süpervizör lehine farklılaşmaktadır. Bu yüzden süpervizörler psikolojik danışmanların rahat hissetmeyebileceğinin farkında olmalı, bu tür aktivite ve tartışmaların başlatılmasına öncülük etmelidir (Eklund ve diğ., 2014).

7.3. Güvenli Bir Ortam Sunmak

Süpervizörlerin her bir rol ve sorumluluğu bir diğerine olumlu yansıyabilmektedir. Örneğin süpervizör psikolojik danışmana ve kültürüne saygı gösterdiğinde aslında çok kültürlü süpervizyon ortamına da zemin hazırlamaktadır. Çok kültürlü bir ortamın oluşması ile karşılıklı güven ve saygı pekişmekte ve psikolojik danışmanın kişisel ve mesleki gelişimi için uygun şartlar oluşmaktadır. Süpervizör ancak esnek, iletişime açık, saygı ve kabul temelli bir yaklaşımla böyle bir ortam sunabilmektedir. Güvenli bir süpervizyon ortamı kültürel meselelerin daha rahat konuşulmasına, güç konusu ve süpervizyondan beklentilerin tartışılmasına ve son olarak değerlendirme sürecine kolaylık sağlamaktadır (Eklund ve diğ., 2014). Güvenli süpervizyon ortamının oluşması ile ayrıca psikolojik danışmanlar duygu ve düşüncelerinin dikkate alındığını hissetmektedir. Harvey ve Struzziero (2008) böyle bir durumda psikolojik danışmanların paylaşım yapmaya daha çok istekli olacağını; oturlardaki durumları, süpervizyona dair amaç ve beklentilerini daha rahat dile getireceğini belirtmektedir.

7.4. Model Olmak

Süpervizörlerin sorumluluklarından biri psikolojik danışmanların çok kültürlü yeterlikleri kazanmasını sağlamaktır. Teorik bilgi sunmanın yanında süpervizörlerin bunu gerçekleştirme yollarından biri model olmaktır. Süpervizörün burada kendini açarak psikolojik danışmana kimsenin mükemmel olmadığı, güçlü ve zayıf yönleriyle her bireyin biricik olduğunu göstermesi gerekmektedir. Süpervizör kültürel faktörlere yönelik tartışma başlatarak psikolojik danışmanların kültürel farkındalığını, model olarak ise kültürel bilgi ve becerilerini geliştirebilir. Psikolojik danışmanın kültürü ile ilgilenmesi ve psikolojik danışmanı aynı şekilde danışanın kültürünü öğrenmeye teşvik etmesi süpervizörün yapabilecekleri arasındadır. Ayrıca psikolojik danışmanların çok kültürlü yeterlikleri edinmesinden önce süpervizörün kendisinin bu yeterliklere sahip olması, daha içten bir öğrenme ortamı sağlamaktadır (Eklund ve diğ., 2014).

7.5. Gelişim Fırsatlarını Değerlendirmek

Falender ve diğerleri (2013) çok kültürlülük eğitimi açısından birçok uygulayıcının ya çok az deneyiminin olduğu ya da deneyimsiz olduğundan söz etmektedir. Çok kültürlü süpervizyon alanında eğitim alan uygulayıcıların sayısı ise oldukça sınırlıdır. Buna karşın süpervizyonda çok kültürlülüğün sağlanmasında eğitim almanın son derece önemli olduğu söylenebilir. Zira süpervizörlerin eğitim olanaklarından faydalanması hem mesleki gelişimlerini desteklemekte hem de olası etik ihlallerde bulunmalarına engel olmaktadır. Psikolojik danışma mesleğinin etik kılavuzlarında çok kültürlülük ve çeşitliliğe vurgu yapılmaktadır (ACA, 2014). Buna göre çok kültürlülük göz ardı edildiğinde etik riskler ortaya çıkabilmekte ve hizmet alan taraf zarar görebilmektedir. Dolayısıyla süpervizörlerin eğitim alarak bu gibi durumların ortaya çıkma riskini asgari seviyeye çekmesi gerekmektedir. Eğitim olanaklarından yararlanan süpervizörler çok kültürlü yeterlikleri edinmekte ve farklı kültürden bireylerle çalışma yetkinliğine ulaşmaktadırlar (Harvey ve Struzziero 2008). Süpervizörlerin gelişimlerini

sürdüremeleri ve alandaki yeni gelişmeleri öğrenmesi için ayrıca güncel araştırmaları takip etmesi önerilmektedir (Eklund ve diğ., 2014).

Bu uygulamaların yanı sıra geliştirilen birtakım kılavuzlarda örnek davranışlara rastlamak mümkündür. Borders ve diğerlerinin (2014) hazırladığı en iyi uygulamalar kılavuzu esasen süpervizyona yönelik olsa da bu kılavuzun altıncı bölümü olan *Çeşitlilik ve hak savunuculuğu* başlığı altında çok kültürlü süpervizyona yönelik örnek uygulamalardan söz edilmektedir. Kılavuzda geçen çok kültürlü süpervizyon uygulamalarına örnekler şu şekilde sıralanabilir:

- İlk süpervizyon oturumlarında süpervizör kültür, çeşitlilik, güç ve ayrıcalık konularının önemine değinir ve bu konulara dönük tartışma başlatır.
- Süpervizör, süpervizyon sözleşmesine çok kültürlü yeterlikleri dâhil eder ve süpervizyon süreci boyunca kültürel konuları ele alır.
- Süpervizör kültüre duyarlı müdahaleler kullanır ve psikolojik danışmanın çok kültürlü yetkinliğini ve kültürel kimlik gelişimini sağlamayı amaçlar.
- Süpervizör sosyal adalet ve hak savunuculuğu gibi konuların süpervizyona taşınmasında psikolojik danışmanı cesaretlendirir.
- Süpervizyon süresince süpervizör kendi kültürel bilgi, beceri ve farkındalık düzeyini değerlendirir.
- Danışan sorununu kavramsallaştırma sürecinde kültür, güç ve ayrıcalık konularının dâhil edilmesine ve uygulanan müdahalelerin kültüre duyarlı olmasına psikolojik danışmanı teşvik eder.
- Süpervizör farklı kültürel gruplara mensup danışanlarla çalışma konusunda psikolojik danışmanı cesaretlendirir.
- Süpervizör psikolojik danışmanlara çok kültürlülük ve hak savunuculuğu konularında eğitim olanaklarını tanıtır.

8. Konu ile İlgili Bazı Araştırmalar

Süpervizyon alanında Türkiye’de yapılan araştırmalar yurt dışına kıyasla oldukça yeni sayılmaktadır. Öncesinde sınırlı sayıda araştırma olmakla birlikte Türkiye’de psikolojik danışma süpervizyonu alanındaki araştırmaların sayısında 2010’lu yıllardan sonra belirgin bir artış olduğu görülmektedir. Süpervizyon konusuna ilgi artmasına rağmen çok kültürlü süpervizyonu ele alan araştırmaların halen çok sınırlı sayıda olduğunu söylemek mümkündür. Bu araştırmalar arasında Meydan ve Kağnıcı (2018) çok kültürlü süpervizyon ilişkisini, Kağnıcı (2015) çok kültürlü süpervizyon yeterliklerini ele almıştır. İki araştırmada ise süpervizyonda çok kültürlülüğe alt başlık kapsamında kısaca değinilmiştir (Koçyiğit Özyiğit, 2019; Siviş-Çetinkaya ve Karırmak, 2012). Bununla birlikte Türkiye’de çok kültürlü süpervizyon konusunu detaylı şekilde ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Yurt dışında Türkiye’deki alan yazınıyla karşılaştırıldığında çok kültürlü süpervizyon ile ilgili zengin bir alan yazını göze çarpmaktadır. Örneğin Baraka ve diğerleri (2021), psikolojik danışmanların çok kültürlü süpervizyon tecrübelerinin ele almışlardır. Bulgulara göre psikolojik danışmanlar süpervizyon ilişkisine bağlılığı, süpervizör desteğini ve süpervizyondan önce yapılan ön görüşmeyi süpervizyon sürecinin en faydalı yönleri olarak değerlendirmişlerdir. Benzer bir çalışmada Lee ve diğerleri (2022), uluslararası öğrencilerin çok kültürlülüğe verilen önem sayesinde danışanla daha kolay empati kurduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çok kültürlü süpervizyona ilişkin yapılan araştırmalarda kritik olaylar değişkeninin çok sayıda araştırmacı tarafından ele alındığı dikkat çekmektedir. Bu araştırmalarda süpervizyonun kritik olayları arasında kültürün tartışılması, süpervizörün kendisini açması, güvenli bir ortam sunması ve öğrenmeye açık olmasından söz edilmektedir (Dressel ve diğ., 2007; Schroeder ve diğ., 2009).

Çok kültürlü süpervizyon araştırmalarında öne çıkan diğer bir değişken çok kültürlü yeterliklerdir. Inman (2006) psikolojik danışmanların süpervizörlerinin çok kültürlü

yeterliklerine dair algılarının süpervizyon çalışma uyumu ve süpervizyon memnuniyeti ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Benzer bir bulguya Mori ve diğerleri (2009) de ulaşmıştır. Robles-Piña ve McPherson (2002) ise süpervizörlerin aldıkları eğitim ile çok kültürlü yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca çeşitli araştırmalarda süpervizörlerini kültüre duyarlı olarak algılayan psikolojik danışmanların öz farkındalıklarının yükseldiği ve danışanlarına karşı empati geliştirdiği (Soheilian ve diğ., 2014), çok kültürlü süpervizyon alan okul psikolojik danışmanlarının süpervizyon sürecinden sonra tutum ve önyargılarına ilişkin farkındalıklarının arttığı (West-Olatunji ve diğ., 2011) ve çok kültürlü süpervizyonun psikolojik danışmanların çok kültürlü psikolojik danışma özyeterliğini anlamlı düzeyde yordadığı (Constantine, 2001) ifade edilmektedir. Diğer değişkenlere yönelik araştırmalarda Vekaria ve diğerleri (2023) azınlık gruba mensup psikolojik danışmanların tecrübelerini, Gainor ve Constantine (2002) yüz yüze ve çevrimiçi çok kültürlü süpervizyon formatlarının etkililiğini, Wilcox ve diğerleri (2022) kültürel tevazuyu incelemişlerdir. Öte yandan yurt dışı alan yazınında çok kültürlülüğe ilişkin geliştirilen ölçme araçlarına da yer verilmektedir. Bu ölçme araçları arasında *Revize Edilmiş-Kültürler Arası Psikolojik Danışma Envanteri* (LaFromboise ve diğ., 1991), *Çok Kültürlü Süpervizyon Ölçeği* (Sangganjanavanich ve diğ., 2019), *Süpervizör Çok Kültürlü Yeterlikler Envanteri* (Inman, 2005) ile *Irk-Etnik Köken Süpervizyon Ölçeği* (Burkard ve Hartmann, 2012) yer almaktadır.

9. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada psikolojik danışma alanının önemli bileşenlerinden biri olan süpervizyon, çok kültürlülük bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu amaçla öncelikle psikolojik danışma süpervizyonu ve çok kültürlülük kavramları ile ilgili aydınlatıcı bilgiler sunulmuş daha sonra çok kültürlü süpervizyon süreci tanıtılmıştır. Tüm ele alınanlardan hareketle, süpervizyonda çok kültürlülüğe yönelik birtakım somut ve işlevsel öneriler sunulmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Özellikle konu ile ilgili araştırma eksikliği Türkiye’de çok kültürlü süpervizyona dair gelişmesi gereken yönler olduğunu düşündürmektedir. Bu sebeple öneriler çoğunlukla Türkiye’deki süpervizyon uygulamalarına ve bununla bağlantılı olarak Türkiye’deki uygulayıcılar, araştırmacılar ve yasa koyuculara yönelik yapılmıştır.

Alan yazını incelendiğinde Türkiye’de çok kültürlü süpervizyona yönelik sadece dört çalışmanın yapıldığı görülmüştür. Bu durum hem yapılan çalışma sayısının oldukça sınırlı olduğunu hem de konunun detaylı şekilde incelenme ihtiyacını göz önüne sermektedir. Bu sebeple araştırmacılara çok kültürlü süpervizyonu konu alan başka araştırmalar yapmaları önerilmektedir. Yurt dışında süpervizyona yönelik durum çalışmalarının yapıldığı, çeşitli değişkenlerin incelendiği ve süpervizyonda çok kültürlülüğün kapsamlı ele alındığı araştırmalar dikkat çekmektedir (Baraka ve diğ., 2021; Inman, 2006; Lee ve diğ., 2022; Vekaria ve diğ., 2023). Benzer şekilde Türkiye’de süpervizyon uygulamalarının çok kültürlülük açısından incelendiği ve uygulamaların portresinin çizildiği, çok kültürlülüğe ilişkin değişkenlerin ilişkisinin incelendiği veya geliştirilen çok kültürlü süpervizyon modellerinin etkisine bakıldığı araştırmalar yapılabilir.

Uygulama kısmında ise atılacak ilk adım eğitim programlarının çok kültürlü içerikler açısından zenginleştirilmesi olabilir (Kağnıcı, 2013). Esasen Türkiye’deki çeşitli üniversitelerde çok kültürlülük ile alakalı dersler açılrsa da (Akalın ve Türküm, 2021), derslerin seçmeli statüsünde olması ve her üniversitede açılmadığı gerçeği psikolojik danışman adaylarına çok kültürlü yeterlikleri ne denli kazandırdığına dair soru işaretlerini beraberinde getirmektedir. Programların içeriğinin çok kültürlü unsurlar açısından zenginleştirilmesi için bu dersler zorunlu ders statüsüne çevrilebilir veya Kağnıcı’nın (2013) da önerdiği şekilde uygulama derslerine çok kültürlü içerikler eklenebilir. Özellikle ‘Bireyle Psikolojik Danışma Uygulamaları (süpervizyon)’ dersine çok kültürlülükle alakalı teorik bilgiler eklenebilir veya öğrencilerin farklı kültürden danışanlar görmelerine daha çok ağırlık verilebilir.

Sonuç olarak Türkiye gibi kültürün her bir ögesi açısından zengin bir ülkede formal eğitimin çok kültürlü unsurları barındırmaması beklenemez. Özellikle gelecekte topluma ruh sağlığı hizmeti sunacak olan psikolojik danışman adaylarının çok kültürlü yeterlikleri kazanması bu nedenle kritik bir öneme sahiptir. Psikolojik danışman adaylarının çok kültürlü yeterlikleri kazanmasının yolu formal eğitimden, özellikle danışan gördükleri süpervizyon sürecinden geçmektedir. (Meydan, 2015). Dolayısıyla süpervizyonda çok kültürlülük konusunun daha çok ele alınmasına ihtiyaç söz konusudur. Bu amaçla gerçekleştirilen mevcut araştırmanın çok kültürlü süpervizyon alan yazınına aydınlatıcı ve işlevsel bilgiler katacağına inanılmaktadır.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Destek/Finansman Bilgileri

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Etik Kurul Kararı

Bu araştırma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Yapay Zekâ Kullanımı Bildirimi

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir yapay zekâ aracından faydalanmamıştır.

Kaynakça/References

- Abreu, J. M., Chung, R. G., & Atkinson, D. R. (2000). Multicultural Counseling Training: Past, present, and future directions. *The Counseling Psychologist*, 28 (5), 641-656.
- Akalın, M. B., & Türküm, A. S. (2021). Kültüre duyarlı psikolojik danışma. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 5(1), 81-107. <https://doi.org/10.34056/aujef.850094>
- Akkurt, M. N., Ng, K., & Kolbert, J. (2018). Multicultural discussion as a moderator of counseling supervision-related constructs. *Int J Adv Counselling*, 40, 455-468. <https://doi.org/10.1007/s10447-018-9337-z>
- Aladağ, M. (2014). Psikolojik danışman eğitiminin farklı düzeylerinde bireyle psikolojik danışma uygulaması süpervizyonunda kritik olaylar. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2), 428-475.
- Aladağ, M., & Bektaş, D. Y. (2009). Examining individual-counseling practicum in a Turkish undergraduate counseling program. *Eurasian Journal of Educational Research* (37), 53-70.
- Aladağ, M., & Kemer, G. (2016). Clinical supervision: An emerging counseling specialty in Turkey. *The Clinical Supervisor*, 35(2), 175-191. <https://doi.org/10.1080/07325223.2016.1223775>
- American Counseling Association. (2014). 2014 ACA code of ethics. <https://www.counseling.org/docs/default-source/defaultdocument-library/2014-code-of-ethics-finaladdress.pdf>
- Ancis, J. R., & Ladany, N. (2001). *A multicultural framework for counselor supervision*. In L. J. Bradley & N. Ladany (Eds.), *Counselor supervision: principles, process, and practice* (3rd ed., pp. 63–90). Philadelphia: Brunner-Routledge.
- Apaydın, S., & Çakır Çelebi, G. (2024). Counselor candidates' experiences regarding counselling supervision. *Anadolu University Journal of Education Faculty (AUJEF)*, 8(1), 142-161. <https://doi.org/10.34056/aujef.1307924>
- Arcsynski, A. V., & Morrow, S. L. (2017). The complexities of power in feminist multicultural psychotherapy supervision. *Journal of Counseling Psychology*, 64(2), 192-205. <https://doi.org/10.1037/cou0000179>
- Atkinson, D. R., Morten, G., & Sue, D. W. (1998). *Counseling American minorities* (5th ed.). Boston: McGraw Hill.
- Baraka, M. K., Zaporozhets, O., Sells, J. N., & Goodyear, R. K. (2021). Cross-cultural counselling supervision in Ukraine. *International Journal for the Advancement of Counselling* (43), 320-339. <https://doi.org/10.1007/s10447-021-09434-0>
- Barden, S. M., & Greene, J. H. (2015). An Investigation of Multicultural Counseling Competence and Multicultural Counseling Self-Efficacy for Counselors-in-Training. *Int J Adv Counselling* (37), 41-53. <https://doi.org/10.1007/s10447-014-9224-1>
- Bektaş, Y. (2006). Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri ve Psikolojik Danışman Eğitimindeki Yeri. *Ege Eğitim Dergisi*, 7(1), 43-59.
- Bernard, J. M., & Goodyear, R. K. (2014). *Fundamentals of clinical supervisor* (5th ed.). Boston: Pearson Education.
- Borders, L. D., & Brown, L. L. (2005). *The new handbook of counseling supervision*. Mahwah: NJ: Erlbaum.
- Borders, L. D., Glossoff, H. L., Welfare, L. E., Hays, D. G., DeKruyf, L., Fernando, D. M., & Page, B. (2014). Best practices in clinical supervision: Evolution of a counseling specialty. *The Clinical Supervisor*, 33(1), 26-44. <https://doi.org/10.1080/07325223.2014.905225>

- Bordin, E. S. (1983). Supervision in counseling: II. Contemporary models of supervision: A working alliance based model of supervision. *The Counseling Psychologist*, 11(1), 35-42. <https://doi.org/10.1177/0011000083111007>
- Burkard, A. W., & Hartmann, L. (2012). Development of the Racial/Ethnic Supervision Scale [unpublished manuscript, Marquette University].
- Burkard, A. W., Johnson, A. J., Madson, M. B., Pruitt, N. T., Contreras-Tadych, D. A., & Kozlowski, J. M. (2006). Supervisor cultural responsiveness and unresponsiveness in cross-cultural supervision. *Journal of Counseling Psychology*, 53(3), 288-301. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.53.3.288>
- Carney, C. G., & Kahn, K. B. (1984). Building competencies for effective cross-cultural counseling: A developmental view. *The Counseling Psychologist*, 12, 111-119.
- Chang, C. Y., Hays, D. G., & Shoffner, M. F. (2003). Cross-racial supervision: a developmental approach for white supervisors working with supervisees of color. *The Clinical Supervisor*, 22(2), 121-138. https://doi.org/10.1300/J001v22n02_08
- Childs, J. R. (2020). Proceeding with caution: Integrating cultural humility into multicultural supervision practices with master-level counseling students. *Reflections: Narratives of Professional Helping*, 26(2), 39-53.
- Chopra, T. (2013). All supervision is multicultural: A review of literature on the need for multicultural supervision in counseling. *Psychol Stud*, 58(3), 335-338. <https://doi.org/10.1007/s12646-013-0206-x>
- Constantine, M. G. (2001). Multiculturally-focused counseling supervision. *The Clinical Supervisor*, 20(1), 87-98. https://doi.org/10.1300/J001v20n01_07
- Coppock, T. E. (2012). A closer look at developing counselor identity. *Counseling Today*, 54(9), 62-64.
- Corey, G., Haynes, R., Moulton, P., & Muratori, M. (2010). *Clinical supervision in the helping professions: A practical guide (2th Edition)*. New York: Springer Publishing Company.
- Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs. (2023, Sep 7). CACREP 2024 standards. <https://www.cacrep.org/wp-content/uploads/2023/06/2024-Standards-Combined-Version-6.27.23.pdf>
- Degenstein, M., Tangen, J., & Danielson, J. (2023). Supervision experiences of trans/gender expansive counselors-in-training: An interpretative phenomenological analysis. *Counselor Education and Supervision* (62), 410-422. <https://doi.org/10.1002/ceas.12284>
- Dressel, J. L., Consoli, A. J., Kim, B. K., & Atkinson, D. R. (2007). Successful and unsuccessful multicultural supervisory behaviors: A Delphi poll. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 35(1), 51-64. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1912.2007.tb00049.x>
- Duan, C., & Roehlke, H. (2001). A descriptive "snapshot" of cross-racial supervision in university counseling center internships. *Journal of Multicultural Counseling & Development*, 29(2), 131-146. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1912.2001.tb00510.x>
- Eklund, K., Aros-O'Malley, M., & Murrieta, I. (2014). Multicultural supervision: What difference does difference make? *Contemp School Psychol* (18), 195-204. <https://doi.org/10.1007/s40688-014-0024-8>
- Estrada, D., Frame, M. W., & Williams, C. B. (2004). Cross-cultural supervision: guiding the conversation toward race and ethnicity. *Journal of Multicultural Counseling and Development* (32), 307-319.

- Falender, C. A., Burnes, T. R., & Ellis, M. V. (2013). Multicultural clinical supervision and benchmarks: empirical support informing practice and supervisor training. *The Counseling Psychologist*, 41(1), 8-27. <https://doi.org/10.1177/0011000012438417>
- Gainor, K. A., & Constantine, M. G. (2002). Multicultural group supervision: A comparison of in-person versus web-based formats. *Professional School Counseling*, 6(2), 104-111.
- Garrett, M. T., Borders, L. D., Crutchfield, L. B., Torres-Rivera, E., Brotherton, D., & Curtis, R. (2001). Multicultural SuperVISION: A paradigm of cultural responsiveness for supervisors. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 29, 147-158.
- Gatmon, D., Jackson, D., Koshkarian, L., Martos-Perry, N., Molina, A., Patel, N., & Rodolfa, E. (2001). Exploring ethnic, gender, and sexual orientation variables in supervision: Do they really matter? *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 29(2), 102-113. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1912.2001.tb00508.x>
- Ghazali, N. M., Jaafar, W. M., Tarmizi, R. A., & Noah, S. M. (2016). Influence of supervisees' working alliance on supervision outcomes: A study in Malaysia context. *International Journal of Social Science and Humanity*, 6(1), 9-13.
- Harvey, V. S., & Struzziero, J. A. (2008). *Professional development and supervision of school psychologists*. Thousand Oaks: Corwin Press.
- Helms, J. E., & Carter, R. T. (1990). *White racial identity attitude scale*. In J. E. Helms (Ed.), *Black and White racial identity: theory, research, and practice* (pp. 145-163). New York: Greenwood.
- Hernández, P. (2008). The cultural context model of clinical supervision. *Training and Education in Professional Psychology*, 2(1), 10-17. <https://doi.org/10.1037/1931-3918.2.1.10>
- Hill, C. E., & Knox, S. (2009). Processing the therapeutic relationship. *Psychotherapy Research*, 19(1), 13-29. <https://doi.org/10.1080/10503300802621206>
- Inman, A. G. (2005). Preliminary validation of the Supervisor Multicultural Competence Inventory [Unpublished Manuscript].
- Inman, A. G. (2006). Supervisor multicultural competence and its relation to supervisory process and outcome. *Journal of Marital and Family Therapy*, 32(1), 73-85. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2006.tb01589.x>
- Kağnıcı, D. Y. (2013). Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Eğitiminin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programlarına Yerleştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(40), 222-231.
- Kağnıcı, Y. (2015, Ekim). Çokkültürlü süpervizyon ve çokkültürlü süpervizyon yeterlikleri. 13. Ulusal PDR Kongresi, Mersin, Türkiye.
- Kağnıcı, D. Y. (2019). *Kültür ve psikolojik danışma*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Koçyiğit Özyiğit, M. (2019). 'Bireyle psikolojik danışma uygulaması' dersinde grup süpervizyonu sürecinin incelenmesi: Bir durum çalışması (Yayın No. 545739) [Doktora tezi, Ege Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Ladany, N., Brittan-Powell, C. S., & Pannu, R. K. (1997). The influence of supervisory racial identity interaction and racial matching on the supervisory working alliance and supervisee multicultural competence. *Counselor Education and Supervision*, 36(4), 284-604. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6978.1997.tb00396.x>
- Ladany, N., Hill, C. E., & Nutt, E. A. (1996). *Supervisory satisfaction questionnaire*.) [Unpublished instrument].

- LaFromboise, T. D., Coleman, H. L., & Hernandez, A. (1991). Development and factor structure of the Cross-cultural counseling inventory-revised. *Professional Psychology: Research and Practice*, 22(5), 380-388.
- Lee, H., Knutson, D., Koch, J. M., Brown, C., & Keyes, C. (2022). The cross-cultural practicum training experiences of Asian international counseling students. *The Counseling Psychologist*, 50(6), 845-873. <https://doi.org/10.1177/00110000221100825>
- Luo, Y., Cartwright, A. D., Hecht, L., Morris, H., & Quinn, C. (2022). The counselor education experiences of foreign-born faculty: Teaching multicultural counseling. *Counselor Education and Supervision* (61), 310-321. <https://doi.org/10.1002/ceas.12246>
- McLeod, A. L. (2009). *A phenomenological investigation of supervisors' and supervisees' experiences with Attention to Cultural Issues in multicultural supervision*. [Dissertation, Georgia State University]. <https://doi.org/10.57709/1061383>
- Meydan, B. (2015). Bireyle Psikolojik Danışma Uygulamasında Mikro Beceri Süpervizyon Modeli'nin Etkililiğinin İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(43), 55-68.
- Meydan, B. ve Kağnıcı, D. Y. (2018). Çokkültürlü süpervizyon ilişkisinin kurulması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(51), 2-28.
- Meydan, B. ve Koçyiğit-Özyiğit, M. (2016). Süpervizyon ilişkisi: Psikolojik danışma süpervizyonunda kritik bir öge. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(1), 225-257.
- Mori, Y., Inman, A., & Caskie, G. (2009). Supervising international students: Relationship between acculturation, supervisor multicultural competence, cultural discussions, and supervision satisfaction. *Training and Education in Professional Psychology*, 3(1), 10-18. <https://doi.org/10.1037/a0013072>
- Ober, A. M., Granello, D. H., & Henfield, M. S. (2009). A synergistic model to enhance multicultural competence in supervision. *Counselor Education and Supervision*, 48(3), 204-221.
- Özdemir, M.B. (2023). Postmodern anlayışın psikolojik danışmaya yansıyan iki önemli gücü: Tinsellik ve çok kültürlü bakış açısı. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 43-53. <https://doi.org/10.54600/igdirsosbilder.1245537>
- Pamukçu, B., Meydan, B., Koçyiğit-Özyiğit, M., Pehlivan, Y. ve Akkaya, M. S. (2023). Psikolojik Danışman Eğitiminde Süpervizör Geri Bildirimi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 7(1), 202-226. <https://doi.org/10.34056/aujef.1182374>
- Pedersen, P. B. (1991). Multiculturalism as a generic approach to counseling. *Journal of Counseling and Development* (70), 7-12.
- Robinson, B., Bradley, L. J., & Hendricks, C. B. (2000). Multicultural counselling supervision: A four-step model toward competency. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 22, 131-141.
- Robles-Piña, R. A., & McPherson, R. H. (2002). The relationship between educational and demographic variables and supervisor's multicultural counseling competencies. *The Clinical Supervisor*, 20(2), 67-79. https://doi.org/10.1300/J001v20n02_06
- Rogers, C. R. (1946). Psychometrics tests and client-centered counseling. *Educ Psychol Meas* (6), 139-144.
- Sam, D. L., & Berry, J. W. (2010). Acculturation: when individuals and groups of different cultural backgrounds meet. *Perspectives on Psychological Science*, 5(4), 472-481.

- Sangganjanavanich, V. F., Dang, Y., & Liang, X. (2019). The validation of the Multicultural Supervision Scale. *The Journal of Counselor Preparation and Supervision*, 12(4). Available at SSRN: <https://repository.wcsu.edu/jcps/vol12/iss4/8>
- Schroeder, M., Andrews, J. J., & Hindes, Y. L. (2009). Cross-racial supervision: Critical issues in the supervisory relationship. *Canadian Journal of Counselling*, 43(4), 295-310.
- Siviş-Çetinkaya, R. ve Kararımak, Ö. (2012). Psikolojik Danışman Eğitiminde Süpervizyon. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37), 107-121.
- Soheilian, S. S., Inman, A. G., Klinger, R. S., Isenberg, D. S., & Kulp, L. E. (2014). Multicultural supervision: supervisees' reflections on culturally competent supervision. *Counselling Psychology Quarterly*, 27(4), 379-392. <https://doi.org/10.1080/09515070.2014.961408>
- Sue, D. W., & Sue, D. (1999). *Counseling the culturally different (3rd ed.)*. New York: John Wiley.
- Sue, D. W., Arredondo, P., & McDavis, R. J. (1992). Multicultural counseling competencies and standards: A call to the profession [conceptual paper]. *Journal of Counseling and Development* (70), 477-486.
- Şeker, U., & Keklik, İ. (2023). Sosyal sınıf ve sınıfçılık: Psikolojik danışmadaki yansımaları. *Humanistic Perspective*, 5 (2), 760-782. <https://doi.org/10.47793/hp.1266728>
- Tangen, J. L., & Borders, L. D. (2016). The supervisory relationship: A conceptual and psychometric review of measures. *Counselor Education and Supervision*, 55(3), 159-181. <https://doi.org/10.1002/ceas.12043>
- Vekaria, B., Thomas, T., Phiri, P., & Ononaiye, M. (2023). Exploring the supervisory relationship in the context of culturally responsive supervision: a supervisee's perspective. *The Cognitive Behaviour Therapist*, 16(22), 1-14. <https://doi.org/10.1017/S1754470X23000168>
- West-Olatunji, C., Goodman, R. D., & Shure, L. (2011). Use of multicultural supervision with school counselors to enhance cultural competence. *Journal of School Counseling*, 9(16), 1-29.
- Wilcox, M. M., Drinane, J. M., Black, S. W., Cabrera, L., DeBlaere, C., Tao, K. W., . . . Owen, J. (2022). Layered cultural processes: The relationship between multicultural orientation and satisfaction with supervision. *Training and Education in Professional Psychology*, 16(3), 235-243. <https://doi.org/10.037/tep0000366>
- Wiley, E. D., Phillips, J. C., & Schultheiss, D. P. (2021). Supervisors' perceptions of their integration of strength-based and multicultural approaches to supervision. *The Counseling Psychologist*, 49(7), 1038-1069. <https://doi.org/10.1177/00110000211024595>
- Wong, L. C., Wong, P. T., & Ishiyama, F. I. (2013). What helps and what hinders in cross-cultural clinical supervision: A critical incident study. *The Counseling Psychologist*, 41(1), 66-85. <https://doi.org/10.1177/0011000012442652>

İletişim/Correspondence

Dr. Mesut GÖNÜLTAŞ
mesutgnlts@hotmail.com

Prof. Dr. Dilek Yelda KAĞNICI
yelda.kagnici@ege.edu.tr